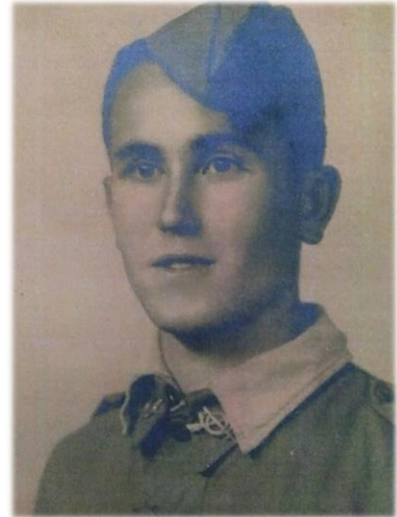

REPRESALIAT: FRANCESC VIDAL COSTA

PARAULES CLAU: Els Fets d'Octubre, Guerra Civil, refugiats, Setfontes, retorn de l'exili i estraperlo.

Francesc Vidal Costa era fill de Joan Vidal Hernández¹, que treballava de manobra per a l'empresari Josep Torres, d'Esparreguera. La seva mare, Anna Costa García² va morir molt jove i el pare es va tornar a casar amb Maria Abellán Asencio³, amb qui va tenir tres filles: la Maria, la Jerònima i l'Anna. El Francesc havia nascut a Totana (Los Cantareros), Múrcia, el 30 de març de l'any 1915 i va venir a Esparreguera de ben petit. Treballà a l'empresa J. Montané Font SL. La família vivia al carrer Montserrat 43, 1a⁴.

En Francesc Vidal Costa de soldat a Saragossa. Fons família Vidal Closas.

El nostre protagonista estava casat amb Josepa Closas Malet⁵, família del represaliat Francesc Closas, la recerca sobre el qual es pot llegir en aquest web⁶.

¹ Nascut el 02/05/1887 a Totana, Múrcia, havia arribat a Esparreguera el 1915. Sabia llegir i escriure.

² Nascuda a Totana, Múrcia.

³ Nascuda a Águilas, Múrcia, el 02/04/1897, i havia arribat a Esparreguera el 1926. Sabia llegir i escriure.

⁴ A la fotografia de la dreta podem veure en Francesc Vidal però no la podem datar amb exactitud. Podria ser l'any 1941 quan va fer el servei militar a Saragossa però també hi havia anat com a soldat de la República. Segons ens ha informat l'entès en aquests temes, Lluís Galocha, la fotografia es tracta d'un jove militar (de lleves o voluntari) integrat a infanteria de l'exèrcit de terra. L'emblema que duu a la solapa així ens ho indica. Consistent en una espasa a la dreta i un arcabús a l'esquerra, que es troben creuats i, per sobre, una trompeta. Durant la guerra els dos bàndols van fer servir, principalment, els mateixos emblemes. El 1938 es modifiquen en el bàndol franquista: amb corona imperial, però el model anterior (republicà) es va fer servir simultàniament fins al 1943.

⁵ Nascuda l'any 1919 a Esparreguera.

⁶ Memorial Democràtic del Baix Llobregat; de les experiències personals a l'èxit col·lectiu. Autores, Joana Llordella i Blanca Mampel. Direcció projecte: José Fernández i Elionor Sellés.
<http://www.memorialbaixllobregat.cat/el-franquisme/repressio-franquista/biografia-25.htm>.

Fotografia on podem veure la sogra del Francesc, l'Anna Malet (tercera per l'esquerra, amb corbata negra), que treballà com a minyona a cal Vidal d'Esparreguera, més tard, treballaria com a teixidora a S.A. Sedó en cta. Fons família Vidal Closas.

El Francesc Vidal era d'una família molt humil, ell recordava que, quan va fer la primera comunió, va poder estrenar un vestit i sabates gràcies a dues germanes de la seva mare, ja que ella havia mort molt jove. El seu pare no podia comprar-li res perquè guanyava ben poc. Una d'aquestes ties feia de minyona a cal Vidal⁷, i l'altra en una casa senyorial situada al carrer Montserrat. Ell no va poder fer cap festa en un dia assenyalat com era el de la Primera Comunió. Ell era pobre i, quan era petit, *portava espadenyes de sola de goma que costaven 40 o 50 cèntims i no duraven gaire*⁸, però, per altra banda, es consolava ja que es podia divertir jugant amb jocs de carrer, com ara amb baldufes, patacons, embolcalls de caramels, caixes de mistos, etc.

⁷ Una família benestant, coneguda perquè havia portat les aigües a les cases d'Esparreguera.

⁸ VIDAL, Francesc. Aquesta història de vida es basa en l'entrevista efectuada per Aleix Escursell, el 6 de juny de 2012 (AMES), transcrita per Joana Llordella. També es va entrevistar el seu fill, Xavier Vidal (2021), dins del Projecte: Memorial Democràtic del Baix Llobregat; de les experiències personals a l'èxit col·lectiu. Autores, Joana Llordella i Blanca Mampel. Direcció projecte: José Fernández i Elionor Sellés.

El Francesc acompanyat d'altres infants el dia de la Festa de l'Arbre a Esparreguera a la zona de l'escorxador. Anys 20 del segle passat. Fons família Vidal Closas.

El nostre protagonista va anar a escola fins als dotze anys però, quan en tenia deu, començà a treballar portant els cabassos de menjar als treballadors i treballadores de la fàbrica de Can Sedó d'Esparreguera i cobrava deu cèntims a la setmana per persona⁹. Aquests cèntims complementaven el sou del seu pare, que era només de vuit pessetes al dia –pocs diners, si tenim en compte que ja en pagaven cinc de despesa–. Aquesta era una de les tasques que efectuaven les dones, les quals baixaven a la fàbrica amb coves, moltes vegades sostinguts als caps, en els quals hi cabien deu o dotze cabassos), però també tenim nombrosos testimonis de nens o nenes que feien de portadors a les hores del dinar o el sopar, segons el torn de l'empresa. El menjar que transportaven era molt senzill, escudella i carn d'olla, col-i-patata, arengada, cansalada, etc. El Francesc parlava d'una família a la qual els portava un pot de llet i pa, ja que no estaven bé de salut¹⁰.

Quan es va morir la mare del Francesc, com que estaven de despesers a casa d'un cosí de la seva mare, que era guàrdia civil i vivia amb la seva esposa i nou fills a la caserna de la plaça sant Magí, van anar de rellogats a casa d'una germana de la seva mare, al carrer Bruc; més tard, es traslladarien a una casa del cantó de cal Baldiró i d'allí al carrer sant Lluís, en un domicili que també tenien fills; allí

⁹ Quan anava a Can Sedó, li donaven un tros de pa i un tros de botifarra, poca cosa. Quasi havia de dormir vestit perquè tenien poca roba. Sopaven a les vuit del vespre i anaven a dormir ben d'hora.

¹⁰ VIDAL, Francesc (2012). Entrevista cit.

hi van viure fins que es va casar la filla gran, motiu pel qual van haver de marxar. Expliquem tots aquests detalls perquè ens fem a la idea que no va ser una vida fàcil per aquella família del sud a la recerca d'una vida millor, ja que va ser un no parar, sempre a casa d'altri, sempre van estar de rellogats, fins que es va casar el seu pare ja viudo i van anar a viure al carrer Montserrat, núm.43.

El nostre protagonista rememorava quan va anar a treballar a cal Bofarull, allí treballaven amb els residus de les borres¹¹ com a matèria prima. D'aquesta empresa va anar a treballar a un forn, a cal Baldiró¹² del carrer Montserrat, però el van acomiadar. Aleshores el Francesc tenia 15 anys. Després va anar a treballar a l'empresa J. Montané i Font S.L., coneguda popularment com "les tovalloles", on es guanyava millor la vida ja que al forn guanyava dues pessetes a la setmana, diumenge inclòs, i a J. Montané i Font S.L. havia arribat a guanyar-ne 15. Aquesta era una feina menys pesada que al forn¹³. En aquesta empresa va entrar al ram de l'aigua fins que van despatxar un obrer que anava amb els camions de repartiment¹⁴ i va ser quan va començar a fer viatges a Igualada, tot acompanyant l'encarregat de la secció del blanqueig, quan hi traslladaven les troques tenyides. Més tard, també faria el viatge a Barcelona, quasi cada dia, quan portaven les tovalloles manufacturades a Can Jorba¹⁵. A vegades carregaven bales de cotó a coll i les transportaven a Sant Joan de Vilatorrada perquè s'havia traslladat la fàbrica de filatura d'Olesa de Montserrat¹⁶ a aquest poble. A la fàbrica va conèixer la que seria la seva esposa, la Josepa Closas, que treballava al magatzem. El Francesc explicava que s'havien casat ben aviat –l'any 1945– perquè ell estava a dispesa i van anar a viure al carrer Montserrat, núm. 43, d'Esparreguera, amb el seu pare.

La II República i la guerra

En proclamar-se la II República, l'any 1931, Esparreguera tenia una configuració molt diferent a l'actual, malgrat la tradició industrial de la vila, encara es podia

¹¹ Les borres es barrejaven amb guix. Tenien una màquina, que en deien "el dimoni" perquè tenia punxes, que les anava trinxant i els treia l'oli. La fàbrica estava situada al carrer de St. Jaume i hi havia una destil·leria. En aquella casa hi havia un pou immens on s'hi abocaven les borres.

¹² Cal Baldiró ha estat un forn de pa molt popular a Esparreguera durant dècades fins que van tancar a principis del segle XXI .

¹³ La feina al forn consistia a portar els feixos de llenya de l'eixida cap al forn, que es trobava en un soterrani, i al matí, quan treien el pa del forn, havia de pujar-lo. Per altra banda, la pastera era al menjador i una de les tasques que feia era pesar la pasta de la pastera per a fer el pa.

¹⁴ A l'entrevista, el Francesc recordava els companys de treball, el Sabino, l'encarregat, el Nicolau Juanpera que va morir a la guerra de malaltia, amb qui anava a Igualada, i d'altres com l'Armando Mates i l'Aleix Puig.

¹⁵ Magatzems populars que es trobaven a l'avinguda del Portal de l'Àngel a Barcelona.

¹⁶ L'any 1898 s'havia fundat, al sud de l'actual illa de cases, la fàbrica Sánchez, que és la més antiga d'aquest sector. Aquestes naus del sector nord corresponien a l'antiga fàbrica Montané, que va començar a funcionar l'any 1921 com a indústria tèxtil, coneguda amb el nom de Muntané i Cia. L'any 1923 canvià el nom i passà a dir-se "Juan Montané Font", nom que va perdurar fins al 1933, que passà a denominar-se "J. Montané Font, S.L.". El 1963 va tancar les portes. [Informació extreta dels mapes del Patrimoni Cultura de la Diputació de Barcelona].

parlar de vinyes i camps d'oliveres, a més de l'horta. La carretera, que més tard seria la Nacional II, passava per dins del poble; va ser llavors quan es va obrir la via que quedava tallada davant del mercat municipal, que aleshores eren horts i vinyes.

Fotografia de l'antiga carretera NII a l'alçada del carrer Taquígraf Garriga. Principis de segle XX.
Font: AMES.

Fotografia de l'antiga carretera NII a l'alçada del mercat municipal, just quan s'acabava d'obrir la via del que avui dia és l'avinguda Francesc Macià. Principis de segle XX. Font: AMES.

Al costat de la fàbrica on treballava, J. Montané Font, hi havia els horts del Ferran Puig, que va haver de cedir després d'un feixuc litigi amb l'Ajuntament. Aquestes

transformacions són importants per a la vida del poble ja que la comunicació milloraria notablement, però també per a la vida de les persones, i més per al Francesc, que treballava justament en aquest indret on s'enderrocaren els murs privats per obrir pas a tothom.

Hom recorda també la inauguració de les Escoles Graduades, actual escola Mare de Déu de la Muntanya, amb la presència del President Francesc Macià i la repercussió per a la població –però també mediàtica– que va tenir aquesta visita.

Hom balla sardanes a la plaça de Santa Anna el dia de la inauguració de l'escola. 16 de desembre de 1931. Font: AMES.

Francesc Macià, President de la Generalitat de Catalunya, inaugura les Escoles Graduades a Esparreguera. 1931. ANC1-585 / JOSEP MARIA SAGARRA i PLANA

El protagonista d'aquesta biografia quedà impactat en veure les autoritats, els membres d'ERC, els de l'entitat de l'Ateneu, que aleshores tenia com a president en Borràs¹⁷, i molts dels noms que ressonen en aquestes pàgines del Memorial Democràtic del Baix Llobregat perquè en són els veritables protagonistes.

¹⁷ L'entitat va néixer l'any 1919 amb el nom d'Ateneu Nacionalista, nom que canvià posteriorment per Ateneu d'Esparreguera. L'edifici actual va ser construït l'any 1926. Era freqüentat per gent catalanista de caire progressista.

ESPARRAGUERA

Con motivo de la inauguración de las nuevas escuelas graduadas, construídas por el Estado, se celebrarán hoy varios festejos en Esparraguera, a los que han prometido asistir, entre otras personalidades, el presidente de la Generalidad don Francisco Maciá y el consejero don Ventura Gassol, los cuales llegarán a las once de la mañana.

Entre los actos que se realizarán figura el descubrimiento de una lápida que da el nombre de don Francisco Maciá al paseo, llamado hasta el presente, Ronda de Esparraguera, entre la calle de Madoz y hasta el extremo alto de la población.

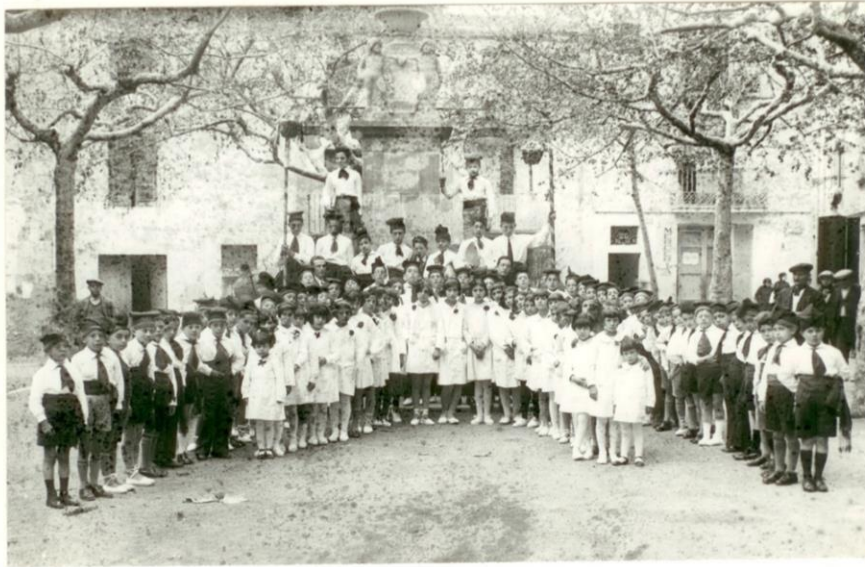
Tomará parte preeminente en la fiesta el coro La Siempreviva, que estrenará un himno titulado «Llibertat», de cuya letra es autor el alcalde de Esparraguera don Salvador Cortada. La música es del maestro don José Monné.

La parte orquestal irá a cargo de las coblas La Principal de Tarrasa y La Principal de Bages.

En todos los pueblos de la comarca han originado dichos festejos una intensa animación, pudiendo asegurarse que acudirá a ellos una gran multitud deseosa de rendir homenaje a don Francisco Maciá.

Notícia a *La Vanguardia* on es comunica la inauguració de les Escoles Graduades, 6 de desembre de 1931.

Uns dels bons moments que recordava el Francesc era l'ambient de les entitats a Esparraguera, les Canyes, la Siempreviva o l'Estrella. A l'Estrella s'hi desplaçava a passar l'estona perquè no tenia diners per un cafè i copa –que valia un ral–, anava al ball que era acompanyat per un piano de maneta, a la Siempreviva. Les entitats d'Esparraguera es van mantenir molt actives durant el període de la Segona República, organitzaven nombroses activitats, com ara teatre, conferències, esports, caramelles...

Grup de caramelles infantil a la plaça de l'Ajuntament l'any 1933. AMES

En Francesc recordava la figura de Joan Roigé, mestre de l'escola racionalista, que en un període es trobava situada a les Canyes, al primer pis; *a l'entrada hi havia una escala al costat del cafè i es pujava a la primera planta on hi havia l'escola.*¹⁸

Un dels períodes rellevants de la Catalunya republicana van tenir lloc amb els fets d'octubre de 1934, quan el govern de la Generalitat va ser empresonat i es va suspendre l'autonomia de Catalunya. Esparreguera també viurà moments de tensió i les persones que hi van intervenir van ser jutjades. Podem seguir la situació que es va viure a partir de les acusacions del fiscal als principals implicats:

(...) constituir un comitè revolucionari i que aquest comitè va ser el responsable de l'ocupació de l'Ajuntament i de desallotjar violentament a l'alcalde del seu lloc; de declarar la vaga general al municipi i també l'Estat Català dins la República Federal quan va tenir notícies de la proclamació que havia fet el President Lluís Companys; també els va acusar d'hissar les banderes separatistes i republicana i d'intentar fer el mateix amb la bandera roja i d'ocupar les oficines de telègrafs i de telèfons per impedir les comunicacions. Personalment va acusar al Sr. Galceran de ser la persona que es va dirigir a la multitud congregada des del balcó de l'Ajuntament i que va fer un ban requisant les armes a tots aquells que no eren del sometent, també de signar un paper on s'ordenava la requisita de la

¹⁸ VIDAL, Francesc (2012). Entrevista cit.

benzinera de la plaça de l'ajuntament. D'una manera clara es posava al davant de tot el moviment al regidor i ex-alcalde Miquel Galceran i se'l tractava com a líder de tot el grup.¹⁹

El nostre protagonista explicava que en aquells moments, la Guàrdia Civil va rebre ordres d'anar a la ciutat de Terrassa on hi havia aldarulls seriosos i aleshores *en Pau Bros els van transportar amb l'autobús de la seva agència*. En avortar la revolta a Catalunya, els germans Bros, que eren del sometent i membres del PRR²⁰, van tenir un paper actiu en l'acusació dels protagonistes esparreguerins dels Fets d'Octubre del 1934. Més tard, serien assassinats, concretament el 30 de juliol de 1936, *els van fer un registre i els van trobar armes amagades tapiades*²¹.

Records de l'inici de la Guerra Civil

El nostre protagonista també recordava un fet tràgic per a molts esparreguerins, la crema de l'església parroquial de Santa Eulàlia i tot el que allotjava a dins, especialment el retaule de l'altar major i un orgue del segle XVI. El dia 20 de juliol començà el saqueig de l'església, es van anar acumulant mobles i diversos objectes religiosos a la plaça de l'Església que, posteriorment, es portarien al camp de futbol on es cremarien. Sembla ser que l'Ajuntament d'aleshores, governat per ERC, no va poder parar el Comitè i, quan ho aconseguí el dia 22, va coincidir que passaren unes columnes de milicians procedents de Barcelona cap al front d'Aragó i, aleshores, va ser quan van calar foc a l'església. La rectoria i els arxius d'aquesta també van ser incinerats. El Francesc ens donà la seva versió dels fets:

Quan van cremar l'església, van treure tot els material al camp de futbol (imatges, casulles...). L'orgue no el van poder treure i per això van *fumar* l'església. Era gent d'aquí, els del Comitè; molts d'ells van anar de voluntaris amb el Durruti²², que jo me'ls vaig trobar a França. No van tornar cap d'ells perquè tenien les mans brutes. Al Truquell²³ en van trobar nou o deu de morts.

¹⁹ COBOS, Josep Maria (2021). *Esparreguera 1931-1939. República, guerra, revolució i repressió*. Esparreguera: Nova Casa Editorial, V Premi de Recerca Vila d'Esparreguera, p. 208. En aquest web també es pot trobar informació ampliada sobre Miquel Galceran. <http://www.memorialbaixllobregat.cat/el-franquisme/repressio-franquista/biografia-12.htm>

[Data de l'última consulta: 13. 01. 2023]

²⁰ Partido Republicano Radical, que tenia la influència del Sr. Alfred Sedó, propietari de Can Sedó.

²¹ ESCURSELL, Aleix, entrevista cit.

²² Durruti va ser un líder anarquista de la CNT amb un paper molt important en la lluita contra els feixistes, sobretot a la ciutat de Barcelona. Juntament amb els seus companys sindicalistes Ascaso i Ferrer i Guàrdia, les restes del revolucionari descansen al Cementiri de Montjuïc, on cada mes de novembre se celebren diversos actes per tal de retre'ls homenatge.

²³ És un pont que es troba a la carretera d'Esparreguera a Olesa de Montserrat, damunt d'una riera.

Una pila d'objectes i imatges preparats a la porta de l'església de santa Eulàlia per a carregar en camions i cremar-los al camp de futbol, respectant així, en els primers moments, l'edificació arquitectònica i l'orgue parroquial. 24 de juliol de 1936. Font: AMES.

En Francesc recordava més detalls sobre el juliol de 1936, com ara la por que provocaven els membres del Comitè, *tenia por perquè per poca cosa et venien a buscar*. Ell contava que, mentre viatjaven per qüestions de feina cap a Manresa, es van trobar els cossos de gent d'Esparreguera morts a la cuneta.

ESPARREGUERA

Avui han arribat a la nostra vila deu infants procedents de les ciutats més afectades per la guerra, que venen a acollir-se a l'aixopluc desinteressat d'altres tantes llars antifeixistes.

— Els obrers del ram de la fusta s'han organitzat en una sola direcció, que s'anomena "Collectivitat d'Ebenistes i Fusters d'Esparreguera".

— El Consell d'Empresa de les Manufactures Sedó ha pres l'acord de destinar el 5 per 100 dels jornals de tots els treballadors com a contribució a la lluita que estem sostenint. El mateix acord van adoptant altres sectors obrers de la vila.

— Una de les perturbacions més lamentables que ens ocasionà la sublevació feixista fou la paralització de les obres de la Biblioteca Popular de la Generalitat de Catalunya. Ara, però, s'ha reemprendre activament la continuació dels treballs d'aquesta desitjada institució.

Breus notícies relacionades amb els primers mesos de la Guerra Civil a Esparreguera. *La Publicitat* (17-12-1936), p.3.

Quan va començar la Guerra Civil, el Francesc es trobava pescant al riu Llobregat i no li va donar massa importància. Mobilitzat per quinta –va ser un dels 62 homes mobilitzats per lleva l'any 1936²⁴–, el Francesc recordava que els dissabtes i diumenges anaven a fer instrucció al camp de futbol i també que simulaven guerrilles a can Rubió²⁵ i a can Tobella²⁶. A Esparreguera hi havia tres instructors de complement, un de la família Rial, el Joan Matas²⁷ i l'altre, que *era el gendre de la Cooperativa del pa*²⁸. Després d'aquesta primera instrucció ell i els seus companys van marxar cap a Barcelona on van continuar la formació.

²⁴ Segons el llistat que ell va conservar. Arxiu de la família.

²⁵ Masia que formà part de l'antic patrimoni de Can Comelles. Va anar a parar a mans d'un banquer català que vivia a Madrid, Gaspar de Remisa, que tenia com a home de confiança en Bonaventura Carles Aribau, el qual hi passava temporades de vacances.

²⁶ Segons un manuscrit de donació, datat al 19 de setembre de l'any 985, retrobat fa poc a l'Arxiu Capitular de Vic, cal pensar que aquesta és la masia més antiga del terme. Sempre ha estat propietat de la mateixa família, fet insòlit aquí i sembla ser que també a la resta de Catalunya. Abans de la Guerra Civil de 1936, eren normals les trobades de grups polítics a Can Tobella. Informació extreta dels mapes del Patrimoni de Cultura de la Diputació de Barcelona.

²⁷ Ens ho ha confirmat la seva neboda, Margot Matas. Conversa del dia 28.03.2022.

²⁸ No sabem a qui es pot referir ja que hi havia més d'un forn de pa i tots sis es van col·lectivitzar. Podrien ser en Salvador Canals, situat al carrer Gran, en Borràs –que estava al mateix carrer no

ESPARREGUERA

El dissabte passat el P. S. U. de C. celebrà un míting al local de l'Ateneu Esperreguera. Entre altres oradors, feren ús de la paraula els companys Angel Estivill i Joan Comorera, els quals arrencaren fervoroses ovacions del públic.

— El Quadre Escènic de l'Ateneu està preparant la presentació de "Marta Cistellera", per a les properes diades de Nadal.

— Al Passeig de F. Maclà, l'automòbil número 51689-B. atropellà la nena Montserrat Guasch. Afortunadament les ferides foren de poca consideració.

— S'anuncia la projecció de la important cinta de Charlie Chaplin "Tiempos modernos" als cinemes d'aquesta vila.

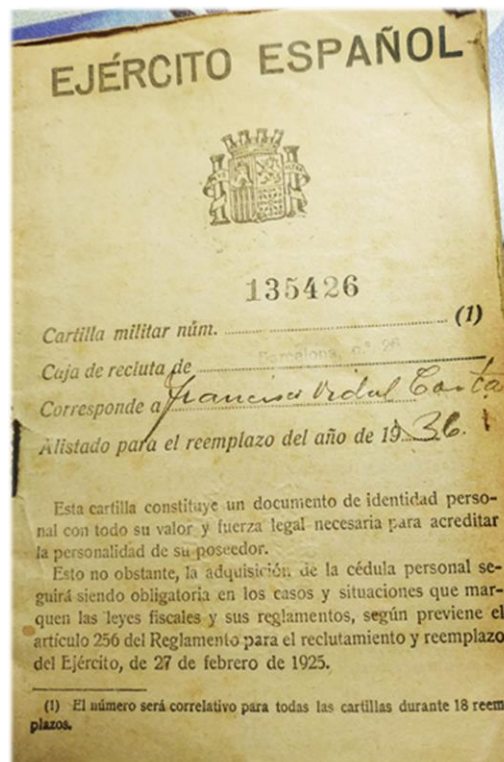
— Resultat dels decrets establint la creació del nou Exèrcit Popular, cada matí i tarda s'estan efectuant exercicis militars als terrenys del Camp d'Esports. La dita mobilització

Breus notícies relacionades amb la vida política i cultural d'Esparreguera. *La Publicitat* (18-11-1936), p.2.

Aquest va ser un període d'activisme polític i sindical. Si llegim la premsa, hi trobarem nombrosos exemples, com ara la notícia de més amunt, que és un petit tast de la vida quotidiana del desembre de 1936: míting de l'Àngel Estivill i en

podia ser perquè no tenia filles—, en Ramon Casamajor, situat al carrer Laureano Miró, en Benjamí Canals, situat al carrer Montserrat i Trinitat Termes Badia situat al carrer de Sant Antoni.

Joan Comorera, del P.S.U. o la instrucció militar al camp de futbol de la qual ens parlava el nostre protagonista.

Cartilla militar de l'exèrcit de la República a nom de Francesc Vidal Costa de l'any 1936. Fons família Vidal Closas.

MEDIA FILIACIÓN

CARTILLA MILITAR NÚM. 135426

de Francisco Vidal Costa hijo de Juan
 y de Anna nació en Colera provincia de Murcia
 partido judicial de Colera el día 20 de Marzo
 de 1885, domiciliado en el acto de su alistamiento en Alparraque
 provincia de Barcelona profesión u oficio cartero
 Correspondiéndole la clasificación de (1) Soldado útil

SEÑAS ESPECIALES (2)

Frente: ancha, de castaña, estrecha, plana
 Pelo: negro, castaño, rubio, rojo, blanco
 Cejas: negras, castañas, rubias, rojas, grises, pobladas, especiales, finas, con canas
 Ojos: verdes, pardos, regulares, oblicuos, iguales, desiguales
 Color de ojos: negros, pardos, azules, verdes
 Nariz: recta, aguilera, deformada, pequeña, mediana, grande, roma, ancha, respingada
 Boca: pequeña, regular, grande, prominente, hundida
 Labios: delgados, regulares, gruesos
 Barbilla: suavita, ancha, frondosa, grande, pequeña, redonda, puntiaguda
 Estatura al clasificarlo: un metro 89 milímetros 690
 Perímetro torácico: 89 centímetros 690
 Señas particulares que lo caracterizan y defectos físicos que no lo excluyen del servicio, que tiene al ser clasificado: ninguna

Se entregó la cartilla militar al interesado el día 10 de Agosto de 1936, con las formalidades del artículo 257 del Reglamento de Alparraque, a 10 de Agosto de 1936.

El Alcalde [Firma]

LO LO DE ARRAQUA

La que corresponde según el Reglamento. (2) Las señas que no concuerdan al individuo se tacharán. (3) Alcalde o Cónsul ante quien fue la cartilla.

Dades de la cartilla militar del Francesc Vidal Costa. 10 d'agost de 1936. Fons família Vidal Closas.

- 5 -

RECLUTAS EN CAJA

Ingresó en caja el día 27 de Agosto de 1936
 con la clasificación de Soldado útil

PARA LOS CLASIFICADOS ÚTILES PARA SERVICIOS AUXILIARES
 Sufró las revisiones reglamentarias ante la Junta de clasificación y
 visión de 1936 en los años 1936 y 1936 confir-
 mándose su clasificación provisional en la de 1936 y 1936, siendo defi-
 nitivamente clasificado de Soldado útil en la de 1936.

PARA LOS QUE TENGAN CONCEDIDA PRÓRROGA DE 1.ª CLASE
 Sufró las revisiones reglamentarias ante la Junta de clasificación y
 visión de 1936 en los años de 1936,
1936, 1936 y 1936, confirmandose su clasificación en la de los años
1936, 1936, 1936 y 1936, siendo definitivamente clasificado
 en la de 1936.

PARA LOS QUE TENGAN CONCEDIDA PRÓRROGA DE 2.ª CLASE
 Se le concedió prórroga de 2.ª clase el día 27 de Agosto
1936, por la Junta de clasificación y revisión de Agosto
1936, y 1936, siendo destinado a cuerpo por haber cesado en la prórroga
 el reemplazo de 1936.

Se concentró en Caja el día 27 de Noviembre de 1936
 destinado al (1) Infantería el día 27
Noviembre de 1936

Se le concedió la reducción del tiempo de servicio en filas el día 27
1936, pagó el primer plazo de 1936
 el día 27 de 1936, y el
 día 27 de 1936.

Se le fijada su residencia en Alparraque

El Francesc va entrar en caixa a Infantería, el 27 de noviembre de 1936. Fons família Vidal Closas.

Respecte als Fets de Maig²⁹ a Esparreguera, segons en Miquel Galceran, alcalde del moment, l'enfrontament no va tenir massa transcendència:

Els Fets de maig de l'any 1937 van ressonar també a Esparreguera. A mesura que arribaven les notícies de Barcelona creixia la crispació a la vila, entre la CNT i POUM, d'una banda i ERC i PSUC i altres, per altra banda. El fet és que una difosa por –perill de restar aïllat cadascú a casa seva– va fer que una colla ens trobéssim reunits a l'Ateneu agrupats en defensa. Això no va ser ben vist pels elements anarcosindicalistes-POUM, potser també per por o degut a la força hegemònica que exercien i no volien perdre o compartir, i d'un minut a l'altre, per un cert malentès, ens vàrem tancar dins el local, esclatant un tiroteig des de l'exterior.

La "cosa" es va acabar com en una sarsuela, davant d'uns gots de cervesa, així, després d'haver-nos desarmat, jo el primer, armes que després ens varen ésser retornades sense demanar-ne la restitució.³⁰

El nostre protagonista relata les conseqüències que van tenir per a ell els Fets de Maig de 1937.

El Francesc, mentre s'estava de servei a la caserna de Barcelona, va viure també els Fets maig del 1937 i explicava que aleshores els van fer anar a la Ciutadella, que sentien les bombes però ells continuaven aquarterats; recordava un company d'Olesa de Montserrat que va ser ferit mentre feia guàrdia a la porta. Més endavant, el van deixar tornar a casa.

La vida del nostre protagonista es torçà a causa de la guerra ja que ell va haver d'anar al front, a l'Aragó (Terol, Saragossa i Osca). Primer va marxar a Saragossa amb els de la seva lleva per rellevar els soldats del POUM. No va ser fàcil, es van trobar amb moltes dificultats, per exemple, ell explicava la manca de pólvora; després va anar a Osca. El nostre protagonista explicava anècdotes com les que utilitzava l'enemic per a desanimar-los, com ara que algú cantava els seus noms

²⁹ Quan a la primavera d'aquest any, les forces del bàndol republicà a Catalunya xoquen entre si– concretament els dies 3 al 7, a Barcelona, moment en el qual s'enfronten a trets dues maneres de pensar, dues maneres de veure com calia conduir la guerra, amb els conseqüents conflictes armats que es van produir entre les forces de l'ordre públic de la Generalitat, el PSUC, la UGT i Estat Català, per un cantó i la CNT, la FAI i el POUM per l'altre. Les causes eren diverses però es pot parlar de diferències ideològiques i estratègiques pel que feia a la revolució.

³⁰ GALCERAN I JORBA, Miquel, Toulouse 1985. Resposta a l'enquesta dirigida a J. M. Cobos. Font: J.M.Cobos. També hi trobarem informació del moment relatat a l'entrevista realitzada per Joana Llordella i Blanca Mampel a Núria Juanpera Roselló, el dia 7 de juliol de 2009, dins d'aquest web del projecte. La Núria també va viure aquesta experiència, ja que molts infants aleshores es passaven moltes hores a l'Ateneu: Un dia , a la nit, el seu germà Mariano –un altre represaliat que es pot trobar en aquest web– jugava a billar i van sentir uns trets a l'Ateneu, *venien de davant*. El germà va fer que les noies pugessin a la secretaria de l'entitat perquè els trets continuaven. *Ho feien per espantar* . Aleshores van acompanyar les jovenetes i canalla a casa.

a través de la ràdio, que es trobava a l'altre cantó, al marge dels nacionals. Aquesta veu els animava que es passessin a l'enemic. Era un fet curiós però van descobrir que coneixien els seus noms perquè en S.C., que era d'Esparreguera, s'havia passat a l'enemic i coneixia els seus noms. Estaven tan a la vora que fins i tot els proposaven fer intercanvis de paper o de tabac. Com que havien de beure aigua del riu, en Francesc i un altre company van agafar la malaltia del paludisme.

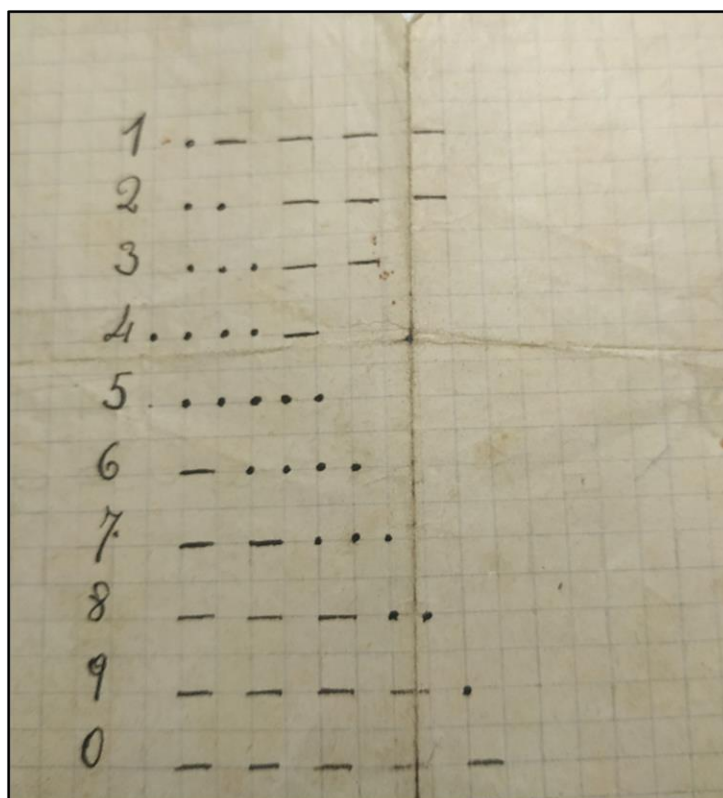
Prenia una medicació, unes pólvores que embolicava amb un paper de fumar i me les empassava perquè eren molt amargants.³¹

Quan els era possible, els deixaven tornar uns dies a casa per veure la família. Ell, malalt i tot, va aprofitar l'ocasió quan van marxar els de la seva companyia, per anar cap a Esparreguera en un camió. Van passar pel cantó de Piera fins a Martorell i d'allí a Esparreguera, a peu. Quan els companys van tornar al front, ell es va quedar al poble fins que amb un telefonema el van reclamar. Com que havia estat dues setmanes fora, va perdre la Companyia i el van portar a fer trinxeres a segona línia. D'aquí també tenia algunes anècdotes, com la d'aquell avió que va acabar la munició i, en retornar, va llençar la caixa buida i tot.

Una imatge impactant és la que va veure de lluny una nit: un poble que cremava, Belchite, on van anar tots plegats. Al matí, ell i un altre soldat, van marxar i van veure que els enemics havien inundat tots els camps d'aigua per dificultar la circulació. Hi havia també un cotxe de la Internacional, que els volien *pelar* perquè reculaven. Corrent camps i muntanyes avall, van arribar a un lloc que hi havia hagut tropa, perquè encara hi havia un calderó gros amb arròs. Van sentir l'aviació i els van bombardejar perquè l'indret evidentment estava localitzat.

El grup de soldats van continuar fins a la Puebla de Híjar –punt de concentració de la rereguarda– i es van trobar que a l'estació estava tot destruït; van agafar el camí seguint la via a peu fins a Casp. Allí els van aturar i els van dir que no hi podien anar perquè bombardejaven. Al matí van continuar fins a Mora d'Ebre, on hi havia un tren que evacuava els civils i hi havia un control de guàrdia, aleshores, ell i un company, que anaven de paisà, es van camuflar per poder anar en tren fins a Barcelona. Van passar per Sant Vicenç de Calders i van veure que també l'havien bombardejat, però van poder arribar fins a Barcelona, on ell va anar a casa d'una familiar –Salvadora Pedrero– i aquesta li va donar diners per retornar a Esparreguera. En tornar, va veure que no era massa ben vist per la gent del poble, va retornar a Barcelona a la caserna i va retornar al front altra vegada.

³¹ VIDAL, Francesc (2012). Entrevista cit.

Detall d'un full de llibreta de campanya on en Francesc anotà la clau Morse. Fons família Vidal Closas.

El Francesc, amb altres soldats, va anar a Cervera, on s'aplegaven les tropes que havien reulat i, aleshores, va ser enviat amb una companyia cap al Pirineu. Allí va tornar a agafar les febres i per això el van traslladar a la Seu d'Urgell on podria menjar millor, malgrat tot, ell es trobava malament i no tenia gens de gana a causa de la malaltia. D'aquest fragment de temps contava que, una nit, van marxar i es van trobar amb els morts a les trinxeres. Allí, els dos bàndols estaven tan a la vora que es llençaven les bombes d'una a l'altra banda amb la mà. Van viure situacions extremes i de por. Recordava *dos germans d'Arbúcies que havien vingut a Esparreguera a portar carbó a cal Ramonet i un va morir a causa de la metralla*³².

I de la Seu d'Urgell continua el pelegrinatge fins arribar a un poble que es deia Parròquia³³; allí vivien en un barracó gran perquè hi anaven els sanitaris per curar els ferits. Van haver de marxar, fins arribar a un indret situat a un quilòmetre de la Seu d'Urgell. D'allà al riu, a l'ofensiva de l'Ebre, on va fer pràctiques de pontoner. Quan estaven a mitges de la construcció, les tropes nacionals ja havien travessat l'Ebre i, aleshores, torna a la Seu d'Urgell. Com que encara estava malalt, el van adreçar als oficials però no el van poder curar i ha de tornar al barracot i es troba que li havien pres la manta i les sabates. Era l'hivern i va haver de continuar amb les espadenyas a peu. Mentre anava de retirada, avançava tot

³² VIDAL, Francesc (2012). Entrevista cit.

³³ No especifica quina era i en aquesta zona hi ha molts topònims precedits pel mot "parròquia".

recollint les mantes dels soldats que trobava morts, en previsió del que pogués passar més endavant.

Va tenir la sort de no entrar mai en combat, i d'aquest període de la Seu d'Urgell, rememora un dia que van arribar a una casa de pagès, on havien d'obrir unes trinxeres i van coincidir amb un esparreguerí³⁴, que estava allí castigat amb altres soldats per alguna *entremaliadura* i els havien penalitzat allí, a treballar a pic i pala. Eren una colla d'automobilisme i duien les peces de vestir, que eren de pell, xopes i toves. Cada dia plovia o nevava i la manta cada dia era més mullada. Amb ell hi havia també un altre esparreguerí, l'Isidre Cols Ferré.

L'exili

La retirada es feia en grups heterogenis, també hi anaven pagesos que s'emportaven el bestiar cap a França, la gent dels pobles... Quan van entrar a França per la Cerdanya, a Bourg-Madame, ell portava dues bombes de mà que va tirar al riu. Van passar la frontera de nit. Hi havia lluminària –*semblava la Festa Major*³⁵, i veien desfilant els nacionals que ja ocupaven tota la frontera.

De la Tor de Querol, prop de Llivia, els van portar en un camp nevat sense tendes ni cap mena d'aixopluc. Sort van tenir, ell i un altre soldat d'Arbúcies, ja que el Francesc guardava la jaqueta de pell, que tenia de quan era ajudant del xofer. Hi dormien al damunt tapats per una manta. En aquest indret francès s'hi va estar vuit dies. Allí no s'hi podia menjar bé, però van anar a l'estació on es van trobar els oficials que havien estat del Durruti³⁶, i els van adreçar a Montlluís. Allí van poder carregar un menjar molt millor que no pas el que els donaven al camp, on només els portaven pa.

El tema de la fam hi és present al llarg de tota la guerra i l'exili. En general, mentre estava a l'exèrcit republicà, sempre havia passat gana, a causa del racionament: al matí, un xusco i mig, encara no, un trosset de formatge i un pot de carn per dues persones, *per tot lo dia!* Fins que van organitzar-se una mica i ja van poder menjar lleties. Poca cosa. Al front no rebien paquets ni cartes ja que no estaven localitzats, a més, segons el Francesc, durant la guerra, a Esparreguera també es passava molta gana.

El Camp de refugiats

Retornats a la Tor de Querol, seguim amb el relat del nostre testimoni, i passem al camp de refugiats. Al llarg de l'entrevista, a vegades es confonen els termes "concentració"³⁷ i "refugiats"; el primer ens suggereix un càstig o explotació d'aquells qui són reclosos. Ens agradaria parlar de "refugiats" però entenem,

³⁴ Pel motiu familiar que ens va dir, creiem que parlava del Josep Altirriba.

³⁵ VIDAL, Francesc (2012). Entrevista cit.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ Que no hem de confondre amb "extermini".

sobretot després d'escoltar les vivències del Francesc, que la seva situació, com la de molts internats catalans i espanyols en els camps francesos, s'acostava més a un camp de concentració, tenint en compte els criteris establerts posteriorment per la Convenció de l'ONU sobre l'Estatut dels Refugiats de 1951³⁸ El cert és que el govern francès va tenir en general una actitud poc sensible vers els nostres refugiats.

En Francesc ens contà que de la Tor de Querol, uns soldats senegalesos amb escopeta i matxet, els van portar cap a Setfont³⁹ (a prop de Montalban), *un lloc perdut, sense arbres ni res*. Hi van anar en tren i a peu. Quan van arribar el Francesc i els companys, es van trobar amb un descampat ja que eren els primers en arribar-hi, llavors els van fer posar filats i els van tancar així, perquè allí no hi havia ni barracots ni els mitjans d'higiene més bàsics, com ara, aigua, latrines o cuines, res de res. Més tard, ho van anar urbanitzant, construïren els barracots de fusta amb sostre d'uralita i planxa; van posar palla com a jaç, unes latrines i uns aparells per desinfectar la roba.

Durant tot un any, entre el març de 1939 i el 1940, Setfont va ser un camp per a milicians espanyols, tot i ser conegut com a camp d'intel·lectuals i artistes, hi havia obrers amb diversos oficis, civils i militars, alguns dels quals serien deportats a Mauthausen uns mesos més tard. Com ens diu l'estudiosa Joana Masó:

Setfont va ser durant molt de temps un lloc sense memòria ni relat (...) Setfont va ser un camp petit, si el comparem als altres camps "d'acueil", que deien els francesos, ja que "només" hi van passar 16.000 republicans. El 1945 el camp va ser destruït juntament amb els seus arxius administratius.⁴⁰

La descripció que en Francesc ens fa del camp coincideix amb la del psiquiatra Francesc Tosquelles, que va arribar al camp un mes més tard, aproximadament:

Vist des de fora, el recinte semblava un hospital psiquiàtric. Es veien tipus, ombres que sostenien els barracots. Discutien per una burilla de cigarret, coses per l'estil. En definitiva, realment era el pati d'un hospital psiquiàtric mal organitzat (...) En una conversa amb el comandant del campament, Vigouroux, descobreix que hi ha molts suïcidis al camp i quan s'envia algú a l'hospital psiquiàtric de Caors, és el final, perquè s'hi queden tancats de per vida, abandonats.⁴¹

³⁸ Bàsicament és una convenció internacional que defineix qui és un refugiats, estableix les regles aplicables als individus als quals es garanteix el dret d'asil i les responsabilitats dels Estats que garanteixen l'asil. La Convenció també determina quines persones no es consideren com a refugiades, tals com criminals de guerra.

³⁹ El camp de Setfont, també conegut com a Camp de Judes, va ser un camp de concentració construït el febrer de 1939 pel govern Daladier per a internar republicans espanyols i no va ser tancat fins el 1945. També va tenir altres interns, com voluntaris estrangers, evadits detinguts, jueus i col·laboracionistes francesos amb els alemanys. (MUME)

⁴⁰ MASÓ, Joana (2022). *Tosquelles. Curar les institucions*. Barcelona: Arcàdia, p.116.

⁴¹ *Ibidem*, p. 148. Conversa de Tosquelles sobre "L'École de la liberté" amb diversos professionals de la medicina, on fa referència al camp de Setfont.

El nostre exiliat va trobar en aquest camp a d'altres companys d'Esparreguera, una trentena, i la majoria d'aquests eren *del comitè*⁴² i la majoria no van tornar al poble. Ell recordava els dos germans grans de la família Paulo Sàbat, el Pasqual i el Joaquim. Rememorava que els homes, criatures i dones estaven separats i que dintre del camp hi havia una mena de mercat ambulat on ell s'hi va vendre les sabates per set francs perquè no tenia gens de diners per poder comprar segells ni cartes per escriure a casa. Aquest negoci el portaven els mateixos refugiats.

Allí tot era escàs i en Francesc explicava que, en arribar, li havien donat uns pantalons que semblaven de paper. En aquell tancat es van viure moltes misèries humanes, i els més febles sempre són els que reben més. És esgarrifador el que narrava sobre els homosexuals al camp: *es va fer un quadrat d'uns deu o dotze metres quadrats i allí hi tancaven els homosexuals*⁴³.

En aquest camp hi van anar a parar prop de 15.000 combatents; hi havia tanta gent que en Francesc contava que un dia el van cridar per altaveus del camp, perquè es presentés a la porta: *Ens hi vam presentar cinc, amb el mateix nom i cognom*⁴⁴.

La por d'haver de viure una altra guerra els angoixava. Al camp hi havia uns mecànics d'Arbúcies, una mica més cultivats, que es compraven el diari i se l'anaven passant i, al mes de juliol, *en veure que els alemanys anaven avançant vam pensar que aviat estaríem en una altra guerra*.⁴⁵

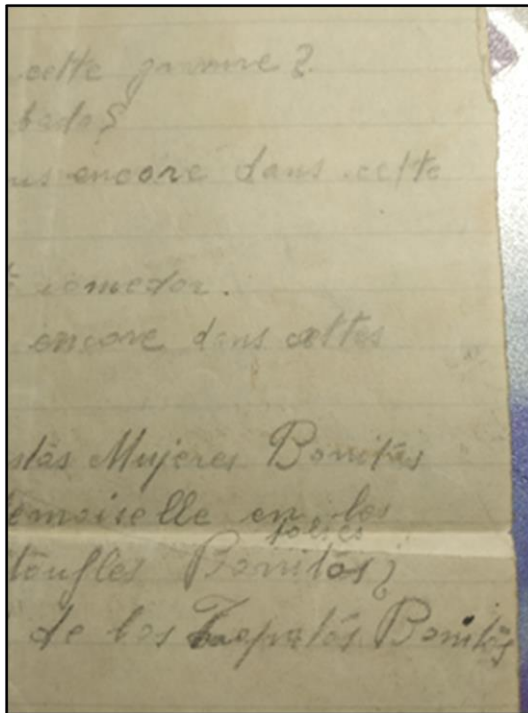
⁴² És una forma col·loquial que utilitzen sovint els nostres entrevistats per referir-se a persones involucrades en la vida política i sindical local.

⁴³ VIDAL, Francesc (2012). Entrevista cit.

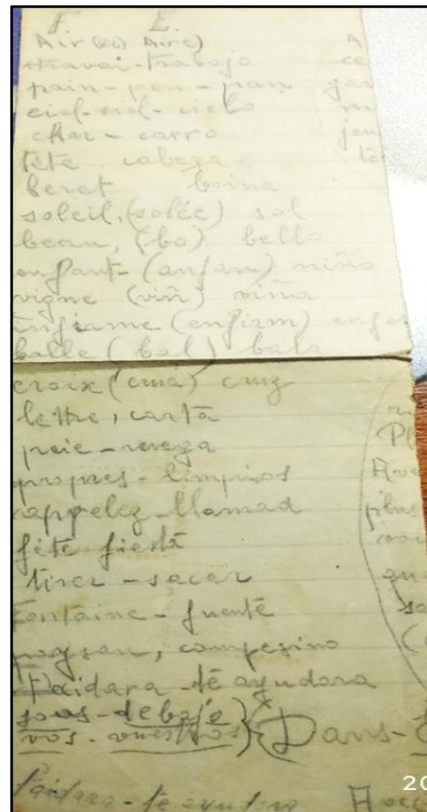
⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ *Ibidem*.

Sembla que allí va fer l'intent d'aprendre una mica de francès, segons podem veure en els retalls de llibreta que va conservar.

Retalls de la llibreta del Francesc a França.
Fons família Vidal Closas.

Al camp de refugiats, els anarquistes, els d'esquerra o d'altres idees, s'ajuntaven entre ells però ell es va mantenir al marge i va decidir tornar a Catalunya. No és un cas estrany ja que, a la primavera de 1939, es calcula que van tornar a Espanya uns 200.000 exiliats. Les autoritats franceses pressionaven per convèncer els refugiats que marxessin a Espanya amb l'objectiu de desfer-se el més aviat possible de la càrrega econòmica que suposaven aquests. Per altra banda, el consolat franquista els animava a retornar, tot promentent que no passaria res, però en general no va ser així. Els van organitzar un camió rus (Katiuixa) i els van convidar a tornar a casa. En van marxar una trentena. En Francesc estava malalt i, a part del tracte que va rebre, per això va decidir marxar.

El retorn

A la seva família no els van perseguir perquè no estaven implicats ni políticament ni sindicalment, per això va ser més fàcil aconseguir uns avals de dues famílies d'Esparreguera⁴⁶, que els van fer arribar a França per correu. Malgrat tot, al

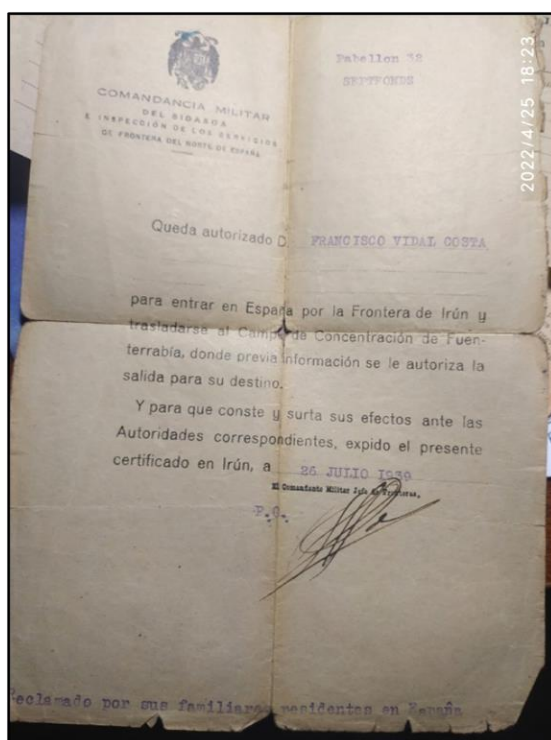
⁴⁶ En Francesc parlava de la senyora Joaquina i el senyor Paco –metge-farmacèutic– que vivien a Figueres però que estuiejaven a Esparreguera. Aquests tenien amistat amb algun militar que els va donar un salconduit de la Creu Roja i uns diners per al bitllet fins a Barcelona en tren (2 pessetes).

Francesc probablement li feia por tornar perquè va ser soldat de la República o senzillament per haver estat afiliat al sindicat de la CNT.

El Francesc va rebre els avals de bona conducta de dues persones d'Esparreguera quan es trobava concretament al pavelló núm. 32 de Sètfontes (Tarn-et-Garonne), una el dia 31 de maig de 1939 –de RR–, i l'altra –de FO– el 22 de juliol del mateix any.

Quan van marxar i van pujar als camions per tornar a Catalunya, els que es quedaven al camp els cridaven, feixistes, *hijos de curas*⁴⁷ i altres insults, però en Francesc deia que s'havia de sobreviure després d'aquell llarg patiment. Va marxar i ja no va veure cap més exiliat d'Esparreguera.

El 26 de juliol de 1939 és autoritzat a sortir de Sètfontes cap a casa per la frontera d'Irun i traslladar-se al camp de concentració de Fuenterrabia des d'on es podrà traslladar a casa seva. No sabem del cert si va passar per Irun ni per Fuenterrabia, perquè, tant a l'enregistrament com en la memòria familiar, sembla com si hagués anat directament a Figueres per algun altre pas fronterer, però és una hipòtesi.

Autorització del comandament militar de Bidasoa i dels serveis de frontera que autoritza a en Francesc Vidal a entrar a Espanya per Irun (26-7-1939).

Així doncs, segons el nostre testimoni⁴⁸, probablement, en Francesc, de Sètfontes, va anar cap a Figueres i d'allí a casa d'un parent a Barcelona, i després cap a Esparreguera. Creiem que no va passar per Irun, tot i que tenia permís per

⁴⁷ VIDAL, Francesc (2012). Entrevista cit.

⁴⁸ VIDAL, Xavier (2021). Entrevista cit.

passar-hi, ja que no va estar en cap camp de classificació, probablement s'havia escapat. Teòricament, aquells que deixaven el camp per marxar cap a Espanya, els enviaven a Irun i, en entrar, els retenien amb la finalitat de classificar-los segons els informes de les autoritats locals. Seguidament, en ocasions eren enviats a un Batalló de Treballadors o cap a la seva regió. També hi va haver casos que van entrar a la presó o també van ser obligats a fer el servei militar; en altres casos patien un Consell de Guerra i podien ser executats al camp de la Bóta. El Francesc tenia uns bons avals i per això es va poder salvar, tot i que va haver de tornar a fer el servei militar.

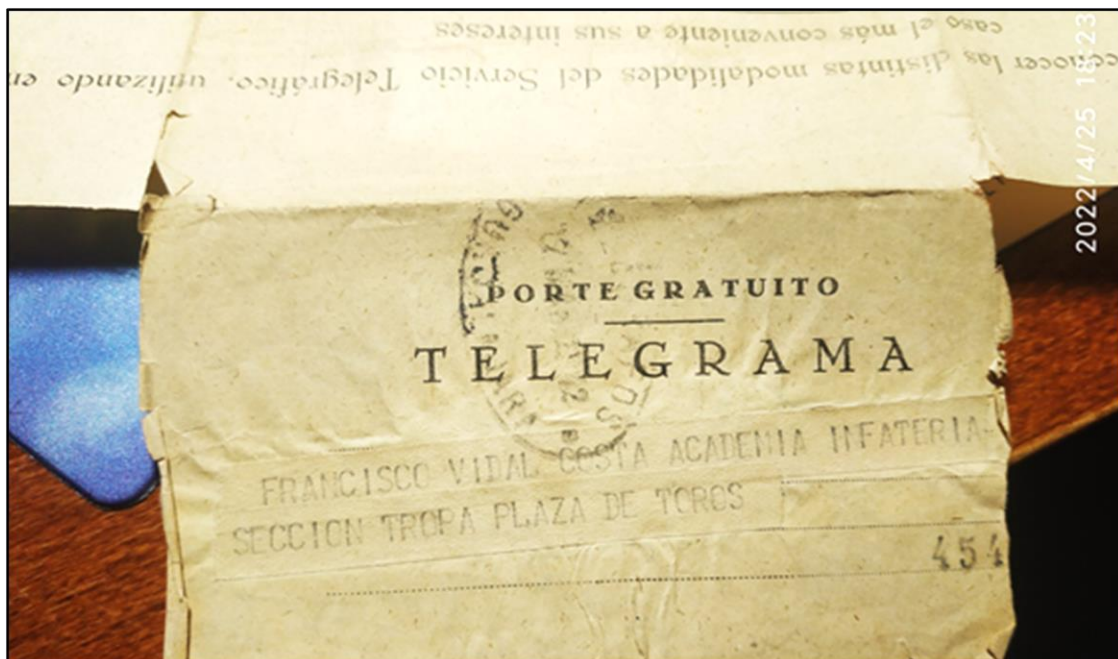
Va arribar a Esparreguera després de la Festa Major (juliol) de 1939 quan els nacionals havien tornat a mobilitzar les quintes del 35, 36, 37 i 38. Pel número que li va tocar era reservista però, finalment, va marxar destinat a Saragossa, en un campament de l'acadèmia d'oficials. El Francesc recordava que allí hi havia uns barracons molt baixos, poca cosa més. Els van fer jurar bandera, i van anar a la Caserna del Carme, de Saragossa, i s'hi va estar una temporada llarga, on feia d'ajudant dels cuiners.

De Saragossa va a Jaca perquè, en tornar d'un permís de vuit dies, l'envien a un altre destí. Recordava que l'humiliaven i li deien *piojo verde* perquè era de Catalunya. Posteriorment, va estar uns quants dies en una caserna esgavellada de Guadalajara (1942), on només eren quatre soldats, fins que va marxar altra vegada a Jaca en una caserna nova. De Jaca a Canfranc⁴⁹, on s'encarregava de la cuina i també feia de vigilant. Estaven mig aïllats, feia molt fred i els portaven el menjar amb un ruc quan es podia.

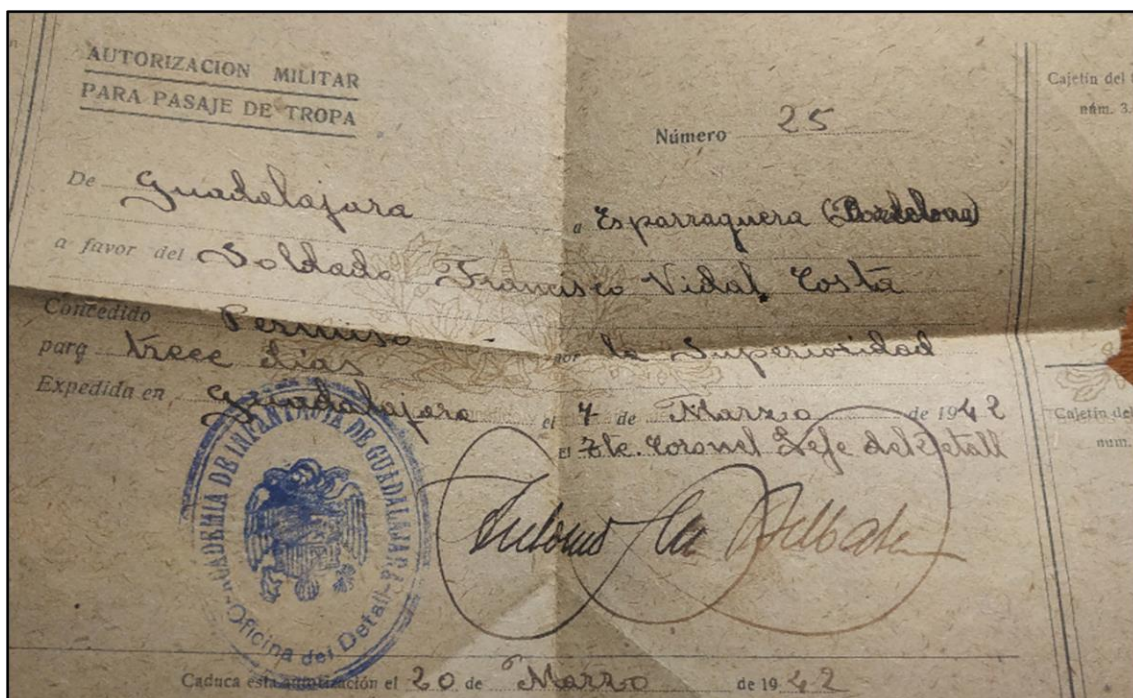
El dia rep un telegrama a la caserna de Guadalajara –aleshores es trobava amb la tropa de la plaça de toros– on li diuen que la seva mare està molt malalta:

⁴⁹ Un pas cap a França a través dels Pirineus.

A la part superior, fragments del telegrama que va rebre el Francesc Vidal quan estava a Guadalajara, tot fent-li saber que la mare estava malalta de gravetat.

Document de l'autoritat militar franquista que autoritza en Francesc Vidal a desplaçar-se amb permís de Guadalajara fins a Esparreguera. 7 de març de 1942.

En finalitzar el servei militar va anar cap a la fàbrica on havia treballat abans, a buscar feina, però no l'hi van donar. Li van dir que ja no tenien els camions perquè durant la guerra els havien requisat i en aquell moment només en tenien

un i ja tenia un conductor. Al seu pare tampoc el van voler contractar a la fàbrica de Can Sedó.

Finalment, pare i fill van anar a treballar a can Parent⁵⁰ on estaven arreglant la casa i una bassa de grans dimensions. Feien de tot, el pare ajudava el contractista d'obres a construir la granja i ell es dedicava a treure bardisses de la riera, de paleta, pagès... el que calgués. El seu pare també havia treballat en una casa de pagès que té el nom de Can Santjoan⁵¹. Finalment l'empresa Montané i Font SL el va tornar a contractar ja que el director, en Masferrer, tenia bons contactes i li va aconseguir uns avals per anar a fer uns viatges per a anar a buscar aliments a Santa Coloma de Queralt. Hi anava a carregar els camions de dos estraperlistes ben relacionats amb el nou règim; portaven cigrons i mongetes i a Barcelona carregaven patates. Així anàvem sobrevivint. Repartien els queviures a les botigues, segons la cartilla de racionament.

La dictadura abocà milers de famílies a la fam i a la misèria. Molts consideren que es tracta d'una altra forma de repressió ja que la fam afectà majoritàriament la classe obrera. Són els anys de l'estraperlo, del mercat negre i de la lluita per la supervivència. A Esparreguera, un cop finalitzada la guerra, la gana va durar molt temps.

L'estraperlo també es feia utilitzant el tren, en realitat es feia de la manera que es podia, perquè a vegades els paraven al tren i els requisaven el que tenien. El Francesc explicava que a Santa Coloma de Queralt, es podia trobar el pa blanc, cosa que aquí no, *semblaven serradures, negre...no era comestible. Aquí era molt car*. Normalment menjaven el que els donaven del racionament i patates de l'hort –que els les prenién i havia de fer guàrdia a la nit. Tenia l'hort darrere de l'escorxador i hi feia patrulla amb el Tiberi, sense armes.

Al poble, el Francesc és conegut com el "nunci" perquè va dedicar molts anys de la seva vida a aquest ofici, a fer les crides⁵² en veu alta, precedida del toc d'una trompeta. En aquest període vivia amb la família als baixos de mateix Ajuntament i era una persona molt popular a Esparreguera, especialment per a la mainada.

⁵⁰ Situada a Esparreguera a la riera de Pierola. Fins a l'any 1941 en foren amos els Parent. A més del conreu, a temporades es dedicaren a la fabricació de draps i borres. PAULO, J. (1989): *Guia Topogràfica i toponímica del terme d'Esparreguera*, pp.76.

⁵¹ Una masia d'Esparreguera que data del segle XVII. Informació extreta dels mapes del Patrimoni Cultura de la Diputació de Barcelona.

⁵² Noves d'interès general per als habitants d'una població.

En Francesc Vidal, el darrer nunci d'Esparreguera (9-7-1967).
Fons: Família Vidal Closas.

El Francesc amb la seva esposa i dos dels seus fills, el dia que es va posar la primera pedra del nou ajuntament d'Esparreguera l'1 de març de 1976. Fons família Vidal Closas.

El nostre informant

Francesc Xavier Vidal Closas és fill d'en Francesc Vidal Costa, va néixer el 14 de setembre de 1949 a Esparreguera. Té un germà gran, en Joan, i una germana, l'Anna Maria. Forma part del Col·lectiu Esparreguerí de Recerques, dels Amics de Santa Maria del Puig i de la Colla Castellera d'Esparreguera. Ha treballat com a impressor a la impremta Borràs i actualment està jubilat.